

Az egyes monomerek (butadién, izonon, izobutilén) termeléséről szóló információtermés vizsgálata is hasonló görbéket eredményezett.

Megállapítható tehát, hogy a görbék utolsó szakaszának elhajlása objektív törvényszerűség, amelynek oka nem a hiányos bibliográfia, hanem a *releváns információ szóródása a profilba nem tartozó kiadványokban*.

Az R_n és n közötti összefüggést a következő egyenlet adja:

$$\frac{\Delta R_n}{\Delta n} = K(R_k - R_n)^2$$

n – a kiadvány rangsori helye az információtermésben;

$\frac{\Delta R_n}{\Delta n}$ – a releváns közlemények száma az n rangsorú kiadványban;

R_n – a releváns közlemények összege a 0– n rangsorú kiadványokban;

R_k – a teljes információtermésben „rész vevő” kiadványok száma;

K – arányossági tényező.

Az egyenlet lehetővé teszi a teljes információtermés nagyságának meghatározását úgy, hogy a kutatást csak kis állományon kell elvégezni, illetve ehhez kiválasztani a legproduktívabb kiadványokat.

/GAEVA, R. L. – BASZNER, M. E. – BAUNOV, A. M.: *Raszpredelenie informacii v periodiceszkij i prodolzajusciszsja izdanijah.* = *Naucno-Tehnicnicszkaja Informacija*, 2. sor. 5. sz. 1979. p. 7–9./

(Szabóné Nacs Rozália)

NEM-HAGYOMÁNYOS DOKUMENTUMOK

A kutatási és műszaki fejlesztési jelentések gyűjteménye a BLLD állományában és szolgáltatási rendszerében

A BLLD (*British Library Lending Division = a British Library Kölcsönző Részlege*) állománya és szolgáltatási rendszere viszonylag új keletű és egyik legjelentősebb létesítménye a nemzetközi könyvtári világnak. Az 1956-ban, Londonban természettudományos és műszaki könyvtárként alapított, majd 1962-ben Boston Spa-ba telepített Országos Kölcsönző Könyvtár (*National Lending Library, NLL*) hamarosan kiterjesztette működését az alkalmazott tudományok, a társadalomtudományok és a humaniorák egész területére. Jelenleg az angol könyvtárügy szervezetét új alapokra helyező „Library Act” által 1973-ban létrejött Nemzeti Könyvtár (*British Library, BL*) kölcsönző részlegeként működik.

A kutatási és műszaki fejlesztési jelentések, a *reportok kezdettől fogva fontos szerepet töltek be állományában*. Gyűjtése széleskörűen felöleli a világon bárhol fellelhető, hozzáférhető report-irodalmat, szinte időhatártól függetlenül, mivel megőrző funkcióját e dokumentumfajta is kiterjesztette. Report-gyűjteményében a legkorábbi keltezésűek az 1916-ból származó USBM (Bureaux of Mines, USA = Bányászati Hivatal) és az ARC Rand Ms jelzetű (Great Britain Aeronautical Research Council = Nagybritannia Légügyi Kutató Tanácsa) jelentések. A gyűjtemény a NACA (National Advisory Committee for Aeronautics, USA = Országos Légügyi Tanácsadó Szervezet), valamint az UKAEA (United Kingdom

Atomic Energy Agency = Egyesült Királyság Atomenergia Ügynöksége) és egyéb kódot hordozó jelentésekkel épül szervesen tovább. Ez az irodalomfajta a 2. világháború után bontakozott ki tulajdonképpen, és a BLLD gyűjteményének törzsét is az utóbbi 30–35 év report-irodalma teszi ki.

Ez a report-gyűjtemény ma már közel két milliós, nagy részét mikrofilmlapon tárolják. Az 1980 márciusi beszámoló szerint konkrétan *1 875 000 egységet számlál, és évente 120 000 egységgel gyarapszik*. A gyarapodás zöme – kb. 70 000–100 000 tétel – USA-beli forrásokból származik, elsősorban az Országos Műszaki Tájékoztatási Szolgálatól (National Technical Information Services, NTIS). Ennek valamennyi regisztrált reportját megvásárolják a két intézmény közötti kedvezményes megállapodás értelmében. A BLLD report-gyűjteményében, természetesen, fellelhetők az Angliából, valamint más európai országokból, szervezetektől, továbbá más földrészekről és országokból származó reportok is.

Az *1. táblázat* – tájékoztatásul – a gyűjtemény jelentősebb report-sorozatát a kibocsátó intézmény kódjával, a megtalálható évjáratokkal, a dokumentum-hordozó típusokkal (K = kiadvány; MF = mikrofilm; MC = mikrofilmlap) és a mennyiségi adatokkal együtt sorolja fel.

A BLLD nagyszabású gyűjtési akciója alapvető funkciójának, a könyvtárközi kölcsönzés, illetve dokumentum-másolat iránti igények kielégítésének a szolgálatában áll. A már említett beszámolói időszakban (1979–1980.

A BLLD jelentősebb report-sorozatai

Jelzet	Kibocsátó intézmény	A hordozó típusa	Évjáratok	Mennyiség (tétel)
USBM	Bureaux of Mines	MC	1916— (Mind)	6 000
NACA	National Advisory Committee for Aeronautics	MC	1917—1961	10 000
AD	Az NTIS-nél megvásárolható reportok	MF, MC	Többségében	435 000
NASA	National Aeronautics and Space Administration	K, MC	1962— 1962—1975	30 000 220 000
NBS	National Bureau of Standards	K, MC	1921— (Mind)	3 000
BIOS	British Intelligence Objectives Sub-Committee			
CIOS	Combined Intelligence Objectives Sub-Committee	K	Mind	10 000
FIAT	Field Intelligence Sub-Committee	MF	Többségében	140 000
JAP	Japán (reportok)			
PB	US Department of Commerce Publication Board, az NTIS elődje	MF MC	1945—1973 1974—	65 000 130 000
USAEC	United States Atomic Energy Commission	MC	1974—1976 (Mind)	400 000
RAND	Rand Corporation	K	1952— (Mind)	10 000
EEC (EUR, stb.)	European Economic Commission	K	1956— (Mind)	7 000
AIAA	American Institute of Aeronautics and Astronautics	K MC	1961— 1965—	10 000 200 000
ERIC	Education Resources Information Center	MC	1966— (Többségében)	140 000
ASI	Aeronutronic Systems, Inc.	MC	1974— (Mind)	60 000
AED/ZAED	Zentralstelle für Atomkernenergie – Dokumentation	MC	—1975. (Mind) 1976— (Néhány)	7 000

2. táblázat

Az igényelt reportok évjárat szerinti megoszlása

Év	1 évnél nem régebbi meg- jelenésű	2 év	3 év	4 év	5 év	6–10 év	11 év	Isme- retlen kiadá- sú
%	29 %	14%	8%	6%	3%	14%	16%	10%
Kumu- lálva	29%	43%	51%	57%	60%	74%	90%	100%

márc.) a 2 919 000 kérés 84%-át saját állományából elégitette ki. Nincsenek arra adataink, hogy ebből mennyi volt a reportokra vonatkozó kérések száma. Ismeretes azonban – egy 1976-ban készült kimutatásból – az igényelt reportok évjárat szerinti %-os megoszlása (2. táblázat).

A reportok – ahhoz képest, hogy milyen dokumentumhordozón tárolnak a gyűjteményben – a következő formákban igényelhetők Nagy-Britanniából (NB) és külföldről:

	NB	NB-án kívül
1. Eredeti mikrofilmről (MF)	Nagyítás kölcsönzésre Filmmásolat megőrzésre Nagyítás megőrzésre	Nagyítás kölcsönzésre Filmmásolat megőrzésre Nagyítás megőrzésre
2. Eredeti mikrofilmlapról (MC)	Mikrofilmlap másolat kölcsönzésre Mikrofilmlap másolat megőrzésre Nagyítás megőrzésre	Mikrofilmlap másolat kölcsönzésre Mikrofilmlap másolat megőrzésre Nagyítás megőrzésre
3. Eredeti kiadványról (K)	Eredeti példány kölcsönzésre Fotómásolat kölcsönzésre Fotómásolat megőrzésre	Eredeti példány kölcsönzésre Fotómásolat kölcsönzésre

A kérések benyújtása formanyomtatványokon történik, a teljesítésnek egységárai vannak. Fizetőeszköze a kupon. A dokumentummásolat-típus és terjedelem szerinti kuponértékek a BLLD által megadott táblázatból olvashatók ki (3. táblázat).

Hazánkban az Országos Műszaki Könyvtár kapta meg a Kultúra Könyv és Hírlap Külkereskedelmi Vállalattól a jogot a BLLD kuponok vásárlására és terjesztésére. Jelenleg 1 kupon ára 200 Ft. Mivel reportonként 2 kuponbélyeget kell felhasználni (3. táblázat), egy report 400 Ft-ba kerül. Ez az ármegállapítás feltételezhetően abból a tapasztalatból adódik, hogy a reportok átlag-terjedelme általában nem több 1 mikrofilmlapnál.

3. táblázat
Kuponértékek

Oldalak száma	A szükséges kuponok száma		
	Xerox-másolat	Mikrofilmlap nagyítás	35 mm-es tekeres-film
1–10	1	1	1
10–20	2	2	1
21–30	3	3	2
31–40	4	4	2
Minden további oldal 10 oldalig	1	1	
Minden további oldal 20 oldalig			1

Egy teljes kutatási jelentés mikrofilmen: 2 kupon

A reportok kuponnal való közvetlen bekérésének két módja lehetséges:

a) a kuponokat előzetesen meg kell vásárolni az OMK Gyarapítási osztályától, majd a report-kérést (az előírások szerint) közvetlenül lehet irányítani a BLLD-hez;

b) fel lehet kérni az OMK Gyarapítási osztályát a reportok közvetlen, kuponos beszerzésére, és akkor a reportok az OMK report-gyűjteményébe kerülnek, onnan lehet igénybe venni őket a könyvtárközi kölcsönzés keretében.

E kuponok fő előnye, hogy fizetőeszközként való felhasználásukkal viszonylag rövid idő alatt szerzhető be a szükséges másolat vagy mikrofilmlap. Amíg pl. az NTIS-től rendelt reportok beérkezése hónapokig eltart, addig ez a BLLD-nél mindössze 2–3 hetet vesz igénybe. A gyors beérkezés nagyon fontos szempont a kutatási és műszaki fejlesztési jelentéseknél, mert ez a dokumentumtípus – a szakirodalom szerint is – a legfrissebb információforrások egyike. Nem árt tehát, ha a könyvtárosok jól ismerik a BLLD report-gyűjteményének gazdag tartalmát és szolgáltatási rendszerét.

Irodalom

CHILLAG, J. P.: Documents in microform at the British Library Lending Division. = Microdoc, 14. köt. 3. sz. 1975. Reprint (kiegészített változat).

CHILLAG, J. P.: Report literature at the British Library Lending Division. Boston Spa, 6 p. Kézirat.

NTIS reports. = Interlending Review, 8. köt. 2. sz. 1980. p. 71.

The British Library Lending Division in 1979/80. = Interlending Review, 8. köt. 3. sz. 1980. p. 79–88.

NAGY Miklósné: A TIGIT/INSPEC keltette szakirodalmi igények kielégítése az Országos Műszaki Könyvtárban. = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 27. köt. 4. sz. 1980. p. 133–135.

(Dáczer Éva)

Disszertációk a tudományos kutatóintézetek szakembereinek információellátásában

A legutóbbi évekig a könyvtárak és az információszolgáltatás intézmények információátadásra elsősorban publikált dokumentumokat használtak fel. Ez azzal magyarázható, hogy az állományok nincsenek kellően feltöltve nem publikált irodalommal és a rá vonatkozó operatív tájékoztatásnak sincsenek meg a kellő színvonalú segédesszkozei. Ennek ellenére a nem publikált dokumentumok, köztük a disszertációk értékes információforrások voltak és maradnak.